

20-Fevral, 2026-yil

**BOLALAR ORASIDA ICHAK INFEKSIYALARINI TARQALISHIDA OTA-
ONALARNING ROLI**

*Samarqand davlat Tibbiyot Universiteti Jamoat salomatligi va sog‘liqni saqlash
menejmenti kafedrası 2-kurs magistranti*

Rasulova Muyassar

Asliddinova Shahzoda G‘ayrat qizi

Erkinova Rayhona Erkinovna

Usmonova Shaxnozabonu Ilhom qizi

Samarqand Davlat Tibbiyot Universiteti talabasi

Annotatsiya. Mazkur ilmiy maqolada bolalar orasida ichak infeksiyalarining tarqalish omillari, epidemiologik xususiyatlari va ayniqsa, ota-onalarning bu jarayondagi o‘rni tahlil qilinadi. Gigiyenik madaniyat, ichimlik suvi sifati, oziq-ovqat xavfsizligi, bolalarni parvarishlash ko‘nikmalari hamda tibbiy savodxonlik darajasi kasalliklarning tarqalishiga bevosita ta‘sir ko‘rsatishi statistik ma‘lumotlar asosida yoritilgan. Shuningdek, profilaktik choralar samaradorligi foizli ko‘rsatkichlar asosida baholangan.

Kalit so‘zlar: ichak infeksiyalari, diareya, bolalar salomatligi, ota-ona mas‘uliyati, gigiyena, profilaktika, epidemiologiya.

KIRISH

Ichak infeksiyalari bolalar o‘rtasida eng keng tarqalgan yuqumli kasalliklardan biri bo‘lib, ayniqsa 5 yoshgacha bo‘lgan bolalar orasida ko‘p uchraydi. World Health Organization ma‘lumotlariga ko‘ra, dunyo miqyosida har yili millionlab bolalar o‘tkir diareya kasalliklari bilan kasallanadi va 5 yoshgacha bo‘lgan bolalar o‘limining taxminan 9–10 % aynan ich ketish bilan bog‘liq kasalliklar hissasiga to‘g‘ri keladi.

Rivojlanayotgan mamlakatlarda har bir bola yiliga o‘rtacha 2–3 marotaba ichak infeksiyasini boshdan kechiradi. Sanitariya sharoitlari yetarli bo‘lmagan hududlarda esa kasallanish darajasi yanada yuqori. Ichak infeksiyalari nafaqat o‘lim xavfini oshiradi, balki bolalarda suvsizlanish, kamqonlik, immunitet pasayishi va jismoniy rivojlanishning sustlashuviga olib keladi.

Ushbu maqolaning maqsadi — bolalar orasida ichak infeksiyalarining tarqalishida ota-onalarning rolini ilmiy jihatdan asoslash va profilaktik choralarning samaradorligini tahlil qilishdan iborat.

Tadqiqot materiallari. Mazkur maqola ilmiy adabiyotlar tahlili, statistik ma‘lumotlarni umumlashtirish hamda epidemiologik kuzatuv natijalarini solishtirish asosida tayyorlandi. Tahlil jarayonida xalqaro sog‘liqni saqlash tashkilotlari ma‘lumotlari, sanitariya-gigiyena bo‘yicha tadqiqotlar hamda pediatriya sohasidagi ilmiy ishlanmalar o‘rganildi.

Ichak infeksiyalarining etiologiyasi va tarqalish yo‘llari:

Ichak infeksiyalarini asosan quyidagi qo‘zg‘atuvchilar keltirib chiqaradi:

Viruslar (rotavirus, norovirus) – 40–50 %

20-Fevral, 2026-yil

Bakteriyalar (salmonella, shigella, ichak tayoqchasi) – 30–35 %

Parazitlar – 10–15 %

Boshqa omillar – 5 %

Kasallik asosan fekal-oral yo‘l bilan yuqadi. Infeksiya manbai sifatida iflos qo‘llar, qaynatilmagan suv, yaxshi pishirilmagan ovqat yoki gigiyenaga rioya qilinmagan maishiy buyumlar xizmat qiladi.

Tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, bolalar orasida ichak infeksiyalarining kelib chiqish sabablari quyidagicha taqsimlanadi:

45 % – qo‘l gigiyenasiga rioya qilmaslik

25 % – sifatsiz ichimlik suvi

15 % – noto‘g‘ri saqlangan oziq-ovqat

10 % – bolalar jamoalarida yuqish

5 % – boshqa omillar

Bu ko‘rsatkichlar kasalliklarning qariyb 70 % dan ortig‘i oiladagi sanitariya holati va ota-onalarning nazorati bilan bog‘liqligini ko‘rsatadi.

Ota-onalarning gigiyenik madaniyati va uning ahamiyati:

Ota-onalar bolalar uchun birlamchi tarbiyachi va nazoratchi hisoblanadi. Ularning gigiyenik madaniyati quyidagi jihatlarida muhim rol o‘ynaydi:

1. Qo‘l gigiyenasi. Sovun bilan muntazam qo‘l yuvish ichak infeksiyalarini 40 % gacha kamaytirishi aniqlangan. Ammo so‘rov natijalariga ko‘ra, ota-onalarning atigi 55–60 % bolalariga har ovqatdan oldin va hojatxonadan keyin qo‘l yuvishni muntazam o‘rgatadi.

2. Ichimlik suvi sifati. Qaynatilmagan yoki filtrlashsiz suv iste‘moli kasallanish xavfini oshiradi. Oqartirilgan yoki qaynatilgan suvdan foydalanish ichak infeksiyalarini 30–35 % kamaytiradi. Shunga qaramay, ayrim hududlarda ota-onalarning 20–25 % bolalarga tozalangan suv bermaydi.

3. Oziq-ovqat xavfsizligi. Oziq-ovqat mahsulotlarini to‘g‘ri saqlash va issiqlik ishlovi berish bakterial infeksiyalarni 50 % gacha kamaytiradi. Tez buziluvchi mahsulotlarni xona haroratida saqlash esa kasallanish xavfini ikki barobar oshiradi.

Tibbiy savodxonlik va erta murojaat qilish:

Ichak infeksiyalarida eng xavfli holat — suvsizlanishdir. So‘rov natijalariga ko‘ra:

Ota-onalarning 60 % suvsizlanishning asosiy belgilarini to‘liq bilmaydi.

35 % ota-onalar shifokorga kech murojaat qiladi.

Uy sharoitida og‘ir ich ketishni noto‘g‘ri davolash holatlari 25 % ni tashkil etadi.

Rotavirusga qarshi emlash ichak infeksiyalarining og‘ir shakllarini 70 % gacha, kasalxonaga yotqizilish holatlarini esa 60 % gacha kamaytirishi ilmiy tadqiqotlarda isbotlangan.

Ijtimoiy-iqtisodiy omillar:

Ota-onalarning ma‘lumot darajasi va moddiy ahvoli ham muhim omildir. Statistik ma‘lumotlarga ko‘ra:

Past daromadli oilalarda ichak infeksiyalari 1,5 baravar ko‘proq uchraydi.

20-Fevral, 2026-yil

Oliy ma'lumotli ota-onalar farzandlarida kasallanish darajasi 30 % kamroq qayd etilgan.

Bu holat gigiyena va profilaktika choralariga ongli yondashuv bilan bog'liq.

Tadqiqot natijalari. Tahlillar shuni ko'rsatadiki, ichak infeksiyalarining katta qismi oldini olish mumkin bo'lgan kasalliklardir. Oddiy gigiyenik qoidalarga rioya qilish orqali kasallanish holatlarining kamida 50–60 % ini kamaytirish mumkin.

Ota-onalarning beparvoligi, noto'g'ri ovqatlantirish, sifatsiz suv iste'moli hamda tibbiy murojaatni kechiktirish kasallikning og'irlashishiga olib keladi. Aksincha, profilaktik yondashuv va sanitariya madaniyati yuqori bo'lgan oilalarda kasallanish ko'rsatkichlari ancha past.

Xulosa. Bolalar orasida ichak infeksiyalarining tarqalishida ota-onalarning roli hal qiluvchi ahamiyatga ega. Kasalliklarning asosiy qismi gigiyena va sanitariya qoidalarga rioya qilmaslik bilan bog'liq.

Quyidagi choralarni kuchaytirish maqsadga muvofiq:

1. Ota-onalar uchun gigiyena bo'yicha muntazam ma'rifiy seminarlar tashkil etish.
2. Toza ichimlik suvi bilan ta'minlashni yaxshilash.
3. Oziq-ovqat xavfsizligi ustidan nazoratni kuchaytirish.
4. Profilaktik emlash qamrovini kengaytirish.

Shunday qilib, ota-onalarning mas'uliyatli yondashuvi orqali bolalar orasida ichak infeksiyalarini sezilarli darajada kamaytirish mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. World Health Organization. Diarrhoeal disease – Global health data reports.
2. UNICEF. Child health and sanitation monitoring reports.
3. Zamonaviy pediatriya va epidemiologiya bo'yicha ilmiy maqolalar to'plami.
4. INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL VOLUME 1 ISSUE 5
5. UIF-2022: 8.2 | ISSN: 2181-3337
6. <https://cyberleninka.ru/article/n/secrets-of-living-longer-with-a-healthy-lifestyle/viewer>
7. Международный научный журнал № 3 (100), часть 1 «Научный импульс» Октябрь, 2022
8. <http://nauchniyimpuls.ru/index.php/ni/article/download/827/728>
9. EURASIAN JOURNAL OF MEDICAL AND
10. NATURAL SCIENCES Innovative Academy Research Support Center UIF = 8.3 | SJIF = 5.995 www.in-academy.uz
11. <https://inacademy.uz/index.php/EJMNS/article/view/7125>
12. International Journal of Education, Social Science & Humanities. FARS Publishers
13. Impact factor (SJIF) = 6.786
14. <https://doi.org/10.5281/zenodo.7516591>

20-Fevral, 2026-yil

15. GALAXY INTERNATIONAL INTERDISCIPLINARY RESEARCH JOURNAL
(GIIRJ)ISSN (E): 2347-6915Vol. 11, Issue 1, Jan.(2023)

16. <https://internationaljournals.co.in/index.php/giirj/article/view/3454/3196>